

El mestratge de Pierre Vilar

En la mort d'un amic

JORDI SOLÉ TURA

Es anys et diuen tantes coses que sovint et cauen al damunt quan ja t'han sobrepassat i tu encara busques aquest o l'altre a la recerca d'un episodi fonamental o d'un amic indispensable. Un dia t'arriba la notícia i, de cop i volta, et ressuscita una llarga història que t'era efectivament indispensable, però que ajornaves per demà o demà passat perquè altres afers et semblaven més immediats o necessaris. De cop i volta, una notícia esmorteïda et retorna a un passat o a un amic perdut en terres que et semblen abandonades. I llavors és quan tot l'immens record esclata, quan la mateixa història vol ressuscitar i quan tens al davant la potència definitivament perduda de l'amic o l'amiga que no voldries perdre mai. Això és el que m'ha passat amb la notícia de la mort de Pierre Vilar.

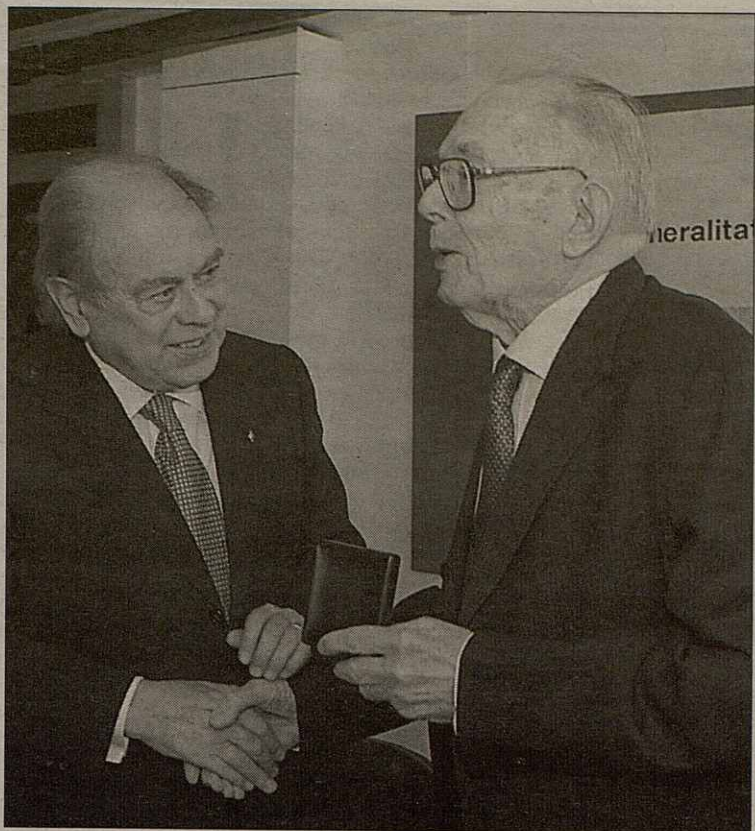
És possible que alguns sectors de la nostra ciència política l'hagin perdut, però estic convençut que la gran majoria dels estudiosos del ser i no ser de Catalunya viuen encara de la potència enorme d'un gran historiador com ell, que ens ha ensenyat la història del nostre poble amb una claredat rotunda, amb una intensitat d'acció clara i profunda i amb una capacitat encara més intensa de treball insuperable.

Quan jo vaig començar a estudiar i després a treballar a la Universitat, el nom i la figura de Pierre Vilar em van apassionar. En primer lloc, per les coses que li vaig llegir, clares i rotundes. Segon, per la seguretat de l'acció. Tercer, per la serenitat de l'estudi. I quart per la importància del treball. Mentre em vaig moure en el marc de la Universitat de Barcelona el vaig seguir tant com vaig poder a través del llibre i de notes disperses, però no el vaig conèixer fins un temps després, en circumstàncies molt diferents.

L'any 1960 vaig haver de fugir de Barcelona i del meu poble, Molllet, per una enorme caiguda de membres del Partit Comunista clandestí després d'una important reunió celebrada a Praga. Aquella reunió era una gran trobada dels dirigents comunistes a la clandestinitat amb un nombrós grups de nous dirigents i de gent jove. Jo hi havia anat juntament amb Lluís Goytisolo, a través d'un sistema bastant complicat, i tot semblava que havia anat bé fins que es va saber que algun dels participants era membre de la policia i s'havia infiltrat en la reunió. El resultat va ser tremebund, molts dels participants van ser detinguts i nosaltres, els joves, vam haver de sortir de casa, amagar-nos i, finalment, passar la frontera i anar a París a l'espera d'un retorn que la direcció del PCE difícilment podia assegurar-nos.

Jo no vaig poder retornar a Molllet i Barcelona fins cinc anys després, i encara amb moltes dificultats i peripècies. Però és cert que els primers moments de l'estada a París em van asserenar i em van permetre de trobar gent i d'aprendre en aquella gran ciutat. Quan ja hi portava un temps i em sentia més segur, vaig començar a moure'm amb més tranquil·litat i una de les primeres decisions importants que vaig prendre va ser anar a veure i conèixer Pierre Vilar.

En el llibre de memòries que vaig publicar fa un parell o tres

Jordi Pujol lliura la Medalla d'Or de la Generalitat a Pierre Vilar. / MIQUEL GONZÁLEZ

d'anys, *Una història optimista*, descriu així la primera i fonamental trobada amb el gran historiador: "Ben aviat vaig buscar Pierre Vilar. Sabia que estava treballant intensament en el tema que m'interessava, Catalunya i el nacionalisme, i un dia, que sempre recordaré, em va rebre a casa seva, en aquella sensacional habitació de treball que donava sobre el Sena, i no solament em va escoltar sinó que, amb una amabilitat immensa, em va admetre com a oient en els seus seminaris de l'École des Hautes Études de la Sorbona. No coneixia encara la seva obra mestra, *Catalunya dins l'Espanya Moderna*, però ja en vaig començar a tastar els elements principals. Pierre Vilar va ser per a mi un gran mestre, en el sentit més exacte de la paraula, o sigui no el que m'ho va ensenyar tot sinó el que em va ensenyar les coses essencials i la manera d'apropar-m'hi".

Des de llavors cada trobada va

Amb Vilar, molts de nosaltres vam sentir com una immensa obertura de futur que ja no tornaria enrere

ser, per mi, una meravella. Durant els quatre o cinc anys d'exili a París vaig anar constantment a casa seva. Sempre pensava que en feia un gra massa, que el molestava sense necessitat, però mai no em va insinuar cap molèstia i sempre em va acceptar com un xicot de província que tenia unes ganes immenses d'aprendre i de conèixer les coses del món, i especialment les de casa nostra.

Un dia, la direcció clandestina del PSUC em va proposar la publicació d'un opuscle amb el títol de *La qüestió nacional catalana*, que ja havia estat en marxa anys enrere però que s'havia estancat. M'hi vaig ficar amb tota la intensitat i quan vaig presentar la nova redacció no solament la van veure la direcció del partit i companys d'allò que en deien de l'*interior*, com el gran Germinal Ros,

encara combatiu en la ceguera, sinó que per damunt de tot vaig rebre el vistiplau de Fernando Claudín i Pierre Vilar.

Quan molts dels que érem en aquell exili, tan immensament llarg per a la majoria, no tant pels més joves, vam començar a obrir forats per tornar a casa, moltes de les coses que havíem après en el gran espai de la França lliure, oberta i creadora, ens semblaven profundament llunyanes en la nostra Catalunya i la nostra Espanya. Però, alhora, retornàvem amb ganes de treballar d'una manera diferent. Un dels exemples més clars era, precisament, l'intent d'aportar al nostre país tancat pel franquisme totes les novetats i les obertures que havíem après a la França lliure i avançada. I Pierre Vilar era, per a molts de nosaltres, l'expressió més clara de convertir aquest intent en realitat.

Quan Pierre Vilar va començar a venir una i més vegades, fonamentalment a la Barcelona que ja havia conegut i que tant barrada li presentaven, molts de nosaltres vam sentir com una immensa obertura de futur que ja no tornaria enrere. I així va ser: cada visita seva era un pas endavant per damunt de tots els obstacles. I cada anada nostra a França, cada cop menys clandestina, era un altre pas endavant per damunt de tots els obstacles.

Però la mort de la seva companya va marcar un moment terrible, que de mica en mica el va enfonsar. Els últims anys van ser difícils, les relacions amb la gent de Catalunya es van apagar lentament, la majoria de nosaltres gairebé no el vèiem i ell no ens veia des del seu espai. L'home de la petita i esplèndida *Historia d'Espanya*, que tants estudiants hem llegit, la immensa *Catalunya dins l'Espanya moderna*, els doctorats *honoris causa* que li van nomenar, queden oberts per a la història d'un home que ens va ensenyar a aprendre però que, sobretot, ens va ensenyar a entendre el nostre passat col·lectiu amb els ulls posats en el futur.

Jordi Solé Tura és senador socialista de l'Entesa Catalana de Progrés.